

JAN KLECANDA :

POD TÍHOU PRÁCE.

Roman.

Starý zdvihl ho ze země a mocně přivlnul ho k sobě. "Nu, mlč, hochu, mlč, ať se ti sám nerozplácne," řekl v slzách. "Bůh milý ví, jak je mi těžko pustit dítě do ciziny, ale zbraňovat jsem ti nechtěl. Ty se znáš a víš, do čeho jdeš — No, buď tedy s Bohem! — A počkej, ještě něco. Co ti matka dala, schovej si pro zlé časy. Po žehnání matčino — no, však už víš, co chceš říci. — A tulle ti dávám já, na přilepšenou — rozumíš? Šetři penězi, ale nelakoť! Pracuj hodně, ale co tělo žádá, toho mu neodpírej; zdraví je zdraví a žaludek král!"

Hoch políbil ještě jednou srdečně otci ruku.

"A ještě něco, Václave!" řekl starý Šlecht, chopiv syna vážně za obě ruce. "Pamatuj si: karty, kofalka a zahálka!"

"Nezapomenu, otče!"

"A ženské!" dodal starý.

"Práce!" odvětil Václav, nemoha ze sebe pohnutím vypraviti více.

"Dobře, práce a důvěra v Boha. A teď jdi, hochu. Víš, že jdeš za svým štěstím!"

S malým ranečkem na zádech, s několika deskami v kapse, ale s hlavou plnou velikých úmyslů přišel Václav Šlecht do Prahy a počal se tu ihned sháněti po práci. Stálo ho to dosti námahy, než našel mistra, který se mu hodil do jeho plánů. Kamkoli přišel, uvítali ho rádi, poněvadž práce bylo všude dost a o dobré pracovní síly nouze. Statný venkovský hoch, na jehož plných, červených tvářích zračila se nezkaženost, byl by snadno našel přijetí, ale Václavovy podmínky, s nimiž se všude ihned vytasil, zdály se všem mistrům směšnými, ba podezřelými. Vymíňoval si tři půlnoční v týdně volno nebo práci od rána do čtyř hodin odpoledne, a když se ho ptali, k čemu by tolik volného času potřeboval, odpovídal, že k svému vzdělání. To byl ovšem požadavek na ony doby přímo směšný a nepochopitelný.

"Já nepotřebuji žádného vzdělaného dělníka; když se chcete vzdělávat, jděte na studie, máte-li na to peníze," odbyli ho na několika místech. Jinde zas přímo rozkřikli se na něho: "Cože? Tolik volného času? Patrně nechce se vám do pořádné práce! Přijde si chlapisko z venkova a rád by užil Prahy. Flamendry my zde nemůžeme potřebovat." — A všechno vysvětlování bylo marno, nejvýše že se na něho zadívali a myslili si, že asi nebudou mít v hlavě všechno v pořádku.

Konečně našel přece mistra, jenž vyslechl jeho výklady a ač k tomu všemu udiveně vrtěl hlavou, přece ho přijal na zkoušku do své dílny. Vyměnil mu s počátku přamalý plat, ale Václav byl i s tím spokojen. Žil skrovně, nekouřil, do hospod nechodil a jen v knihách líhal dlouho do noci. Že pak i v dílně dosti dobře se osvědčil a zejména neobyčejnou přičinlivostí a vnuťavostí projevoval, oblíbil si ho mistr, zvýšil mu mzdu a všemožně ho v jeho snažení podporoval.

Václav nakoupil si knih, co mu peníze stačily, našel si studenta, jenž ho vyučoval předmětům, jichž mohl jako strojník potřebovati, a studoval úsilovně. Německy se naučil hravě, však k tomu bylo tehdy v Praze přiležitosti dost a dost. Po dvou letech, když i trochu v angličtině již se vyznal, neměl v Praze státi a odešel do

Němce a za nedlouho do Anglie, země průmyslu a vynálezů, o níž snil již od chlapeckých svých let.

Po několika letech vrátil se Václav Šlecht z Anglie domů do Čech. Oznamili mu, že matka jeho je těžce nemocna, a dobrý hoch spěchal, aby ji ještě před smrtí spatřil.

Po matčině smrti mohl se zase vrátit na své místo do strojařské továrny, leč Václavovi se již z domova nechťelo. Rozhodl se, že zůstane v Praze, aby mohl častěji dojížděti domů na ves, kde sourozenci jeho pomalu již odrůstali a tak blížila se doba svateb a jiných rodinných slavností. Vskakť, co pro životní své plány potřeboval, to si již za ta léta opatřil. Velikých úspor si z Anglie nepřinesl, za to však hojně vědomostí a zkušeností. Byl dokonalým strojníkem, ba mohl si i přikládati v oné době ještě dosti vzácný titul inženýra.

Člověk s takovými vědomostmi, který uměl anglicky i německy a kromě toho ještě česky, tak že se mohl s dělnictvem dohověti, nemusil ovšem ani v Praze dlouho se píditi po vhodném místě. Již to, že přicházel z Anglie, kolébky průmyslu strojnického, bylo mu dostatečným doporučením. Václav Šlecht stal se úředníkem a za nedlouho ředitelem strojařské továrny v pražském předměstí.

Majitel továrny, bodrý Němec, jenž sám také začal před léty svou kariéru jako prostý dělník a holýma rukama, velice si oblíbil snaživého mladého muže, a nemaje synů i chtěje ho připoutati k svému závodu, přijal Šlechtu za svého společníka. Byl by ho rád přijal i za zetě, ale všechny snahy jeho, aby pozornost Václavovu obrátil k některé ze svých dcer, byly marny. Šlecht neměl smyslu pro nic na světě, než pro svou práci. Továrna byla mu celým světem a z lidí existovali pro něho pouze ti, již byli v jakémsi spojení s továrnou nebo aspoň se strojnickým průmyslem vůbec. Jeho šéf a společník pomalu přestal ho zváti do svého rodinného kruhu a provdal obě dcery jinak. Václava ani nenapadlo uvažovati o tom, proč se tak děje, ale byl tomu rád, neboť ve společnosti nám, jež kromě toho ještě nad něho vynikaly, nebylo mu nikdy příliš volno.

Zůstal Šlecht i pak, když již stal se opravdovým pánem, stále ještě oním prostým venkovským člověkem, jímž byl, když se vypravil z domova na zkušenou. Ani v cizině nedostalo se mu společenské ublazenosti, poněvadž i zde pohyboval se vždy jen v kružicích mužů práce, jako byl on sám. Proto smávali se Šlechtovi jeho přátelé a známí, prorokující mu, že při své nesmělosti a neobratnosti zůstane starým mládencem. Nemrzely ho ty žerty, jež odrážel zase žertem, slibuje, že až jednou bude mít chvíli volného času, naspěch se někdy zamiluje a pak i se svatbou si pospíší, aby v továrně nic nezmeškal.

Leč, nepomyšleli-li Šlecht sám na ženitbu, starali se o ni tím více jiní. Jeho přátelé po několika nezdařených pokusech vzdali se ovšem úsilí, připraviti ho "pod pantofel", ale brzy chopily se věci ženy sauny — — —

Václav Šlecht, když podruhé usadil se v Praze a stal se úředníkem továrny, najal si pokoj u vdovy po čísařském úředníku, jež žila s jedinou dcerou svou z neve-
líké penze. Slečna Laura byla

velice sličné děvče s přiměřeným vzděláním, jakéhož se v oné době dívkám z t. zv. lepších rodin pražských dostávalo výhradně v klášteru v Voršilíně. Leč Šlecht bydlil již asi dva roky u paní vdovy, aniž by si byl povšíl své sličné spolubydlitelky, a tato zas navzájem neuznávala jeho za hodna povšimnutí nebo sblížení. Platil správně slušné nájemné a při tom, jsa povahy velmi skromné a skoro celý den mimo dům, nečinil žádných nároků a to oběma dámám stačilo.

Paň Fabliřschke, či jak se vdova po vrcholm oficiálu jmenovala, právě tak jako slečna Laura čekaly na ženicha z těch kruhů, v nichž byly obě až dosud se pohybovaly. Byly přesvědčeny, že krása Lauřina dovede jí srdce nějakého vyššího úředníka nebo docela důstojníka, jenž by ovšem musel býti dosti bohat, aby mohl sám položití kauci.

Kráska Lauřina byla ovšem lákadlem dosti mocným a zbožňovatelů točil se kolem ní vždy veliký zástup, ale pokaždé, když to začínalo vážně a frau von Fabliřschke svému vytoženému nastávajícímu zeti zjevila, že tato Lauřina kráska a její vychování jsou také celým věnem, jehož se jí dostane, ženich zmizel beze stopy a učinil místo jiným. A čím více takovýchto "rozbitých partií" měla slečna Laura na vrubu, tím více řídil zástup zbožňovatelů a frau von Fabliřschke i její dcera dospívaly k poznání, že bylo by rozumně nevážati se zrovna na úřednickou nebo důstojnickou kariéru a o hľadnouti se po kandidátech ženitby i jiného, dosud opovrhovaného stavu.

V té době si starostlivá matinka poprvé všimla, že ten "venkovský balík" jak nazývaly Šlechtu, není zrovna ošklivý člověk. Brzy dopřidily se, že postavení jeho je krásné a vyhlídka do budoucnosti ještě krásnější, což spolu s jeho skromností a láným placením ukázalo jim mladého muže v ještě příznivějším světle. Kdyby byl měl Šlecht smysl pro něco jiného, než pro své povolání, bylo by mu nemohlo ujíti jeho povšimnutí, že domácí paní i dcera jednou počaly mu projevovali až něžnou pozornost. Jeho pokoj byl vždy láně vytopen, ano i parfumem navoněn, ložní prádlo skvělo se jako padlý snh, a kdežto jindy nikdo nestaral se o to, co jí a jak jí, nyní přes tu chvíli přinesla mu frau von Fabliřschka k ochutnání něco od večere, aby nebyl pořádku jen na toho uzenuše odkázán.

Mladý, nezkušený muž přijímal všechny tyto projevy pozornosti s upřímnou vděčností, nemaje ani tušení, že zaplatí je jednou svou svobodou. Leč právě proto neměl se k ničemu, tím méně, že ve své skromnosti netroufal si ani oči povzněsti ku krásné Lauře, jež, poněvadž jí nikdy neviděl v nedbábách, připadala mu ještě vzneše nější, než dcery jeho šéfa. Když však přijat byl Václav do firmy svého dosavadního pána a obě dámy Pavliřkovy se o tom dozvěděly, uznaly, že by byl partií daleko lepší, než všichni ti oficiální a oficiálové, již před nedostatkem peněz utekli, i rozhodly se hnáti útokem na mladé srdce Šlechtovo.

Stará zkušenost učí, že umínili si dvě ženy, že jedna z nich musí jistého muže dostati, vždycky do sáhnu svého úcele, a tak bylo i zde. Václav Šlecht, snad sám dobře nevěda, jak se to stalo, zamiloval se do slečny Lauřy, a že láska jeho byla opětována a paní Pavliřková nekladla odporu, byla za nedlouho svatba. Ženich nejen že opatřil ze svého celou výbavu, ale velkomyslně přispěl své tchýni i k urovnání poněkud zamotaných poměrů její zadlužené domácnosti, což konečně vzhle-

dem k jeho důchodům nebylo valnou obětí.

Za nedlouho po svatbě stal se Šlecht samotným majitelem firmy, poněvadž společnost jeho zemřel, vymínil si pro své dcery odstupu, jež bylo celkem velice nepatrné a brzkým úmrtím jedné z dědiček ještě valně se zmenšilo. Poněvadž pak závod znamenitě rozkvětal a stál tu po dlouhý čas úplně bez domácí konkurence, byl Šlecht na nejlepší cestě státi se brzy milionářem.

Bohatým člověkem byl již nyní, a každý, kdo ho znal, vážil si ho pro jeho obchodní solidnost a pro neúmornou přičinlivost i vynalézavost, ježž požeňnané stopy jevily se v celém jeho podnikání.

Počal jsem toto vypravování — jak říkáme — skoro od Adama, a mohl jsem tuto kapitolu snadno odbytí několika slovy. Leč nežnám nic utěšenějšího nad příběhy člověka, jenž vlastně silou, vlastním důmyslem i prací povznesl a domohl se skvělého postavení ve společnosti lidské. A doufám, že mi proto, laskavý čtenáři, nezazlíš! Vždyť i ty pracuješ v potu tváře k zabezpečení své budoucnosti, i ty nacházíš v práci své nejen základ blahobytu, ale i největší mravní odměnu, jež tě minutou nemůže ani tehdy, kdyby snad odměny hmotné se ti nedostalo.

II.

V továrně Šlechtově po celé dny a často i v noci panoval veselý ruch a čilý život. Ze všech komínů valily se mohutné kotouče dýmu, odevšad rozléhalo se hučení strojů, hučení klavírů, skřipot pilníků, volání a hovor dělníků. Ve všech rozsáhlých strojárnách, skladištích i na dvorech lidí jen se hemžilo, a jak se tu všichni čile a radostně své práce chápali, bylo patrné, že v dělnictvu panuje zdravý duch a že každý koná rád svou práci, za níž je dobře placen.

Bylo však také opravdu radostí pracovati v závodech továrníka Šlechtovy, neboť on nejen že každé práci dokonale rozuměl, ale uměl jí též oceniti a náležitě odměniti. Šlecht, prodávav dlouholetou školu dělnického života, povznesl se vysoko nad svůj stav, ale proto přece neztratil, jak u povýšenců často bývá, smysl a cit pro dělnictvo. Sám nikterak necítil se vznešenějším tvorem, než za jakého považoval kteréhokoliv ze svých dělníků, nevzdaloval se svých lidí, jež pokládal za své spolupracovníky a cítil se nejšťastnějším a nejspokojenějším v jejich společnosti. Celé dny trávil ve svém závodě, v pisárně nebo v dílnách, nevyhýbaje se hovoru s nejmenším mezi svými lidmi a říkal-li rád při každé příležitosti, že dělnictvo jest jeho rodinou, nebylo to planou frází.

Pečoval Šlecht skutečně s otcovskou starostlivostí o všechny své podřízené, prováděje nad nimi vládu, která v politice nazývá se osvíceným, blahovlnným absolutismem. Znal z vlastní zkušenosti lidí, a poněvadž věděl, že ne každý dovede při dobrém vřdělku pamatovati na stará léta a případy nemoce, že ne každý dobrý pracovník jest také dobrým a starostlivým otcem rodiny, hrál si rád na vřdlenou Prozřetelnost. Lidumilný továrník z vlastního popudu zařídil při svém závodě podpůrnou pokladnu, na níž při každé příležitosti hojnými dary pamatoval, zařídil i domácí spořitelnu a jako hotový samovládcé stanovil každému dělníku, kolik ze své mzdy smí spotřebovati pro rodinu a kolik musí si uložiti.

Časem našel se někdo, jenž nechtěl se takovému poručníkování podrobiti, poněvadž však v podobném případě byla výpověď jistá, skončil obyčejně pokus odboje úplným podrobením se. Byly v

továrně Šlechtově vřdělky daleko větší, než kdekoli jinde a tak i ten nejnepodajnější konečně uznal, že všechna ta opatření slouží k jeho prospěchu.

Továrník Šlecht, jenž nikoliv ze záliby v okázalotech, nýbrž z opravdové přičinlivosti k lidu dával se rád zváti na svatby a křtiny svých "poddaných" a při žádném dělnickém pohřbu nescházel, byl mnohonásobným kmotrem a poručníkem. Stálo ho to do roka hodně peněz a času, i dosti starosti, leč přinášel oběti ty rád, poněvadž se mu zdálo, že to samo sebou patří k jeho práci. A dlužno uznati, že, ač vládl rukou železnou, dělnictvo vládu jeho rádo snášelo a pohlíželo k němu s úctou i láskou. Cítilo, že to vše, co Šlecht koná, děje se z lásky k němu, že vyplývá z povahy člověka a nikoliv z pouhé choutky zahrávati si před světem na patriarchy.

I jinak byl závod Šlechtův vzorně zařizen a na všem bylo patrné, že důmyslná hlava všechno vede a řídí, ba ještě více, že totiž továrník dovede si své lidi vybrati a vychovati tak, aby ve všem vyhovovali. Nad hlavními vraty továrny rozpínala se mohutná tabule, vřdřící, že pánem je zde "Wenzel Schlechta", ale v pravdě byl Šlecht nejen pánem, nýbrž i duší celého podniku. Všechn čas svůj, od rána do večera věnoval neúmorně jen své práci, ba i když odebral se do svého bytu k vlastní své rodině, brával s sebou ještě výkresy a rozpočty strojů, aby ještě před ulehnutím na lože ve své práci pokračoval.

Byl-li Šlecht dobrým otcem svému dělnictvu, byl též dobrým otcem i svým vlastním dětem.

Měl tři dítky, Hermínu, Oskara a Lidušku. Leč toto šeredná a sprosté jméno nejmladší dcerušky neopovážil se kromě Šlechtovy nikdo vysloviti, nechť-li uvaliti na sebe hněv paní Lauřy, která je v slabé chvíli dala se přemluvit, aby její dítě bylo takto pokřtěno. Však toho pan Šlecht, jenž tehdy snad poprvé postavil si v něčem hlavu, docílil bez křiku jen tím, že svatá Lidmila byla nejen kněžkou, ale — což v očích paní Lauřy více platilo — i kněžnou. Ovšem, že jen českou kněžnou, a to zase její vážnost tak poškodilo, že nejmladší dcerušce továrníkově škalo se všeobecně Lydie, což zní daleko vznešeněji.

Domácnost továrníkova, na první i několikátý pohled byla utěšenou. Poněvadž bylo stále peněz tolik, že bylo možno dopřáti sobě i dětem všeho, čeho se paní Lauře zachtělo, nebylo nikdy malých sporů, jež nedostatek vyvolává časem i mezi nejlepšími manželi.

Paň Laura, ač za mladých let svých užila spíše nedostatku než nadbytku a ač před provdáním nikdy ani kuřeti nerozkazovala, vpravila se neobyčejně brzo do svého stavu a byla věru dokonale vládčyní domácnosti, již uměla zaříditi docela velkopanský.

Vychování dětí, o něž Šlecht sám přamálo dbal, věnovala ovšem i ona přamálo pozornosti. Však k tomu byla guvernánka a vedle školy i různí domácí učitelé. Paň Laura jakožto dáma velkého světa, jež vedle domácnosti měla až nazbyt starostí se svou krásou, které vždy bedlivě si hleděla, učinila pro své děti jistě dost, když dohlédla, jsou-li vždy podle mody a vkusu ustrojeny a pohybuji-li se ve společnosti tak, jak se na děti milionáře sluší. O nějaký duševní život jejich dbáti nebo věštěpati jim mravní zásady, jimiž život člověka má se spravovati, to jí ovšem nenapadlo, jako tisíce jiných dobrých matek, poněvadž o něčem podobném prostě neměla ani potuchy. (Pokr.)